

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

25–27 вересня 2014 р. у НУ «Львівська політехніка» відбулася XIII Міжнародна конференція «Проблеми української термінології *СловоСвіт 2014*». Це велика заслуга Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології, який уже протягом понад 20 років збирає фахівців, аспірантів, науковців з різних кінців України від Львова до Луганська, а також з США, Канади, Росії, Білорусі та інших країн.

Цьогорічна конференція зібрала понад 80 учасників. Робота проходила на пленарному засіданні та на засіданнях трьох секцій.

Головний напрямок виступів – удосконалення сучасної української наукової термінології. При цьому аналізувалися теоретичні засади термінознавства, розглядалися сучасна термінологія різних галузей знань, стан нормування та стандартизації термінів природничих і гуманітарних наук.

У багатьох виступах розглядалися проблеми суто лінгвістичні: семантика деяких термінів, синонімія та антонімія в українській термінології, проблеми соціолінгвістики тощо. Аналізувалося використання застарілих, старих, нових і найновіших термінів у промисловості, медицині і правознавстві, в пресі і на телебаченні, аж до недавніх подій – термінологічної лексики Майдану.

З точки зору практичного використання досить велика увага була приділена синонімам, калькам і запозиченням.

Не секрет, що у підручниках, наукових статтях, виданих у нашому краї, є багато кальок з російської мови. Часом необгрунтованих, викликаних недбальством автора, часом таких, що можна розглядати як запозичення з російської мови. Наприклад, нерідко можна зустріти терміни типу *нагрів, відпал* для позначення дії. Їх використання пов'язане з тим, що автори звикли до російських термінів *нагрев, отжиг* і не знають вимог ДСТУ 3966:2009 «Термінологічна робота. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять». Справа у тому, що у більшості випадків одному російському терміну в українській мові відповідають три, які чітко розрізняють споріднені терміни для означення дії, події і наслідку.

У перші роки проведення цих конференцій деякі фахівці намагалися, посилаючись на словники 20-х–30-х років минулого століття, відродити вживання певних автентичних українських технічних термінів, вважаючи звиклі для нас їхні відповідники неприпустимими кальками російських. Наприклад, *стоп – сплав, топлення – плавлення, вальцювання – прокатування* і т. п. Сьогодні такої категоричності немає. Так, виданий у 2010 році «Англійсько-українсько-англійський словник наукової мови» (автори – О. Кочерга, Є. Мейнарович) у його першій, англо-українській частині через кому або у дужках завжди наводять два варіанти перекладу англійських термінів. Наприклад: alloy – стоп, сплав; melting – топлення, плавлення; slag – шлак, жужіль тощо.

Зараз в українській науковій мові існує проблема надмірного, часом некритичного використання англомовних запозичень. Найбільше це спостерігається у галузі комп'ютерних наук і економіки. З метою максимального використання українських термінологічних одиниць на конференції виступив доцент ЛНУ ім. І. Франка Г. Злобін з пропозицією замінити поширені терміни типу браузер, гаджет, принтер і т. п. на українські, утворивши їх шляхом перекладу відповідних термінів з англійської мови або передачі їх сенсу. Свою пропозицію він обгрутовував тим, що у такому разі призначення, принцип дії або використання приладів будуть зрозуміліші українським користувачам. Проте більшість запропонованих їм термінів мають описовий характер (наприклад, принтер – прилад до друку), що не завжди зручно у практичному використанні.

Обговорюючись на конференції й часом негативний вплив офіційних документів на термінологію. Зокрема, у щойно прийнятому Законі «Про вищу освіту» є розділи, які стосуються *управління* освітою, вищими навчальними закладами, а особи, які здійснюють це управління, тут же називаються *керівниками*. Виникає питання, як називати будь-який подібний процес: управління чи керування?

Конференція приділила увагу також такій проблемі, як відсутність державного органу з відповідними повноваженнями, який займався би проблемами української мови взагалі та термінології зокрема. У перші роки незалежності у складі Держстандарту України існував спеціальний відділ, який займався термінологією. Тоді було розроблено більшість чинних термінологічних стандартів. З часом цей відділ був ліквідований. За минулі 20 років багато що у цих стандартах застаріло, з'явився досвід використання тих чи інших термінів, а відслідковувати ці процеси і вживати необхідні заходи нема кому.

Наприкінці слід зауважити, що конференції «Проблеми української термінології» проводяться регулярно кожні 2 роки і можуть стати зручною трибуною для філологів – аспірантів та осіб, що готують дисертації. Матеріали конференції публікуються у Віснику НУ «Львівська політехніка» «Проблеми української термінології», який входить у базу наукометричних даних.

Термінологічні конференції, що проводить Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології у Львівській політехніці, – дуже важливі заходи, які сприяють збагаченню української термінології та розвитку мови як такої і становлять інтерес не лише для фахівців, але й для широкої громадськості.

Одержано 09.10.2014

© Канд. техн. наук В. М. Плескач

Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя
Pleskach V. Problems carriers of ukrainian terminology

МЕТОД ИСПЫТАНИЙ МЕТАЛЛИЧЕСКИХ МАТЕРИАЛОВ НА ИЗНАШИВАНИЕ ПРИ НИЗКИХ СКОРОСТЯХ СКОЛЬЖЕНИЯ ПО АБРАЗИВУ

Актуальность и цель работы

В результате исследований, представленных в работе [1] определены основные закономерности абразивного изнашивания сталей и чугунов. Установлен следующий ряд износостойкости металлической основы железуглеродистых сплавов в порядке возрастания износостойкости: феррит-мартенсит-аустенит.

Однако практическое использование данных о закономерностях абразивного изнашивания железуглеродистых сплавов без учета скорости относительного перемещения поверхности трения и абразивной поверхности может привести к ошибочным выводам, поскольку в реальных условиях эксплуатации деталей скорость скольжения по абразиву может изменяться в очень широких пределах от долей миллиметра до десятков миллиметров в секунду.

В связи с этим необходимо определить закономерности изнашивания сплавов системы железо-углерод при различной скорости скольжения по абразиву, причем основные усилия должны быть направлены на проведение испытаний при низких скоростях скольжения.

На первом этапе необходимо обосновать и разработать метод испытаний образцов на абразивное изнашивание при переменной скорости скольжения по абразиву. Нижний предел скорости скольжения изучаемого диапазона должен быть как можно меньше, вплоть до страгивания.

Разработка испытательной методики

Фиксирование скорости скольжения образцов по абразивной поверхности возможно только при испытаниях закрепленным абразивом. В связи с этим базовым методом проведения испытаний принят ГОСТ 17367-71.

Ранее установлено [2], что оптимальной схемой проведения испытаний по ГОСТ 17367-71 является схема «Барабан». Применение схемы «Барабан», позволяет устранить влияние на результаты испытаний таких факторов, как переменная скорость скольжения (схема «Диск») и многократное страгивание при возвратно-поступательном движении по абразиву (схема «Плоскость»). Кроме того, схема «Барабан» свободна от недостатков схемы «Ремень» – отсутствует перемещение абразивного полотна относительно опорных поверхностей, что исключает необходимость использования перфорации.

Схема «Барабан» тем более выгодна, что базовая установка уже создана [3] (рис. 1). Установку использовали при проведении исследований по определению влияния повышенных температур на износостойкость железуглеродистых сплавов при абразивном изнашивании [4]. Для использования установки в рамках настоящих исследований в ее конструкцию внесены изменения, обоснование которых представлено ниже.

С одной стороны исследуемый диапазон скоростей необходимо ограничить ранее установленной максимально допустимой скоростью скольжения образцов по абразиву при стандартных испытаниях на абразивное изнашивание – 86 мм/с [5]. С другой стороны диапазон должен бы быть ограничен значением 0 мм/с. Поскольку это невозможно, нижней границей принята скорость 0,001 мм/с в предположении, что при еще меньших скоростях не происходят принципиальные изменения интенсивности абразивного изнашивания железуглеродистых сплавов.

В начале движения (страгивание) скорость скольжения образца по абразиву изменяется в широком диапазоне от 0 до заданной (номинальной). Предполагается, что в момент страгивания износ материалов повышен, однако скорость скольжения, которой соответствует повышенный износ, точно неизвестна. Поэтому для воспроизведения режима повышенного износа можно использовать периодическое страгивание или постоянное скольжение со скоростью, которой соответствует экстремальный износ образцов.